

ΑΡΘΡΟ

Επιτακτική η ανάγκη της διαμόρφωσης ενός εργοδότη της ύστατης προσφυγής στην Ελλάδα

Η έλλειψη ενός ρεαλιστικού προγράμματος διαχείρισης του κρατικού χρέους και η εσωτερική υφεσιακή πολιτική έχουν οδηγήσει σε έκρηξη της ανεργίας και καταστροφική καθίζηση της ελληνικής οικονομίας. Λαμβάνοντας υπόψη και τις πρόσφατες προβλέψεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) και του ελληνικού υπουργείου Οικονομικών για περαιτέρω επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών, θα πρέπει να θεωρείται μάλλον απίθανη μια αναβίωση των ιδιωτικών επενδύσεων στο άμεσο μέλλον.

Στο ενδιάμεσο, οι δρακόντιες περικοπές στις δημόσιες δαπάνες που έχουν καταφέρει να περιορίσουν το πρωτογενές έλλειμμα από 3,6 δισ. ευρώ που ήταν το 2011 σε 543 εκατ. ευρώ δεν έχουν συμβάλει στο ελάχιστο στη μείωση της αναλογίας του χρέους προς το ΑΕΠ. Οι αναθεωρημένες προβλέψεις από το ΔΝΤ και το ελληνικό υπουργείο Οικονομικών θέτουν την αναλογία χρέους προς το ΑΕΠ για το τέλος του επόμενου έτους στο 181,8% και στο 179,3%, αντίστοιχα, με την Κριστίν Λαγκάρντ να υποστηρίζει έντονα ότι το χρέος της Ελλάδας δεν είναι βιώσιμο, ζητώντας άμεσα από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να προχωρήσουν σε ακόμα μια αναδιάρθρωση του χρέους και στην επείγουσα ανάληψη ενός αναπτυξιακού προγράμματος. Και η Λαγκάρντ δεν είναι η μόνη που διατηρεί αυτές τις απόψεις. Η Goldman Sachs συμφωνεί πλέον κατηγορηματικά με την Pimco και τη χορωδία των διεθνών οικονομολόγων, που υποστηρίζουν ότι το φάρμακο σκοτώνει τον ασθενή. Εν τω μεταξύ, η Ελλάδα, σύμφωνα με την τελευταία έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, πρωταγωνιστεί στη μείωση του διαθέσιμου ακαθάριστου εισοδήματος, με μια πτώση της τάξης του 15,7%. Αυτό είναι καταστροφικό για τα νοικοκυριά μεσαίου και χαμηλού εισοδήματος, αλλά είναι επίσης τρομερά αντιπαραγωγικό από τη μακροοικονομική σκοπιά.

Από το ξέσπασμα της κρίσης στην Ελλάδα, οι επίσημες πολιτικές αντιδράσεις έχουν το εξής κοινό χαρακτηριστικό: λίγα πράγματα και πολύ αργά. Η ανεργία αγγίζει τώρα το 25%, που είναι το σημείο αναφοράς της εποχής της Μεγάλης Ύφεσης. Η χώρα δεν έχει την πολυτέλεια να «ακολουθήσει την τετριμμένη οδό» για την αντιμετώπιση της ανεργίας και την κατάρρευση του βιοτικού επιπέδου. Τα ορθόδοξα, αλλά θανατηφόρα οικονομικά μέτρα που επιβάλλονται τα τελευταία δύομισι χρόνια, καθοδηγούνται από την πεποίθηση ότι θα αποτελέσουν μοχλό για εισροή κεφαλαίων για αναπτυξιακούς σκοπούς από τη στιγμή που θα μπει τάξη στα δημοσιονομικά της χώρας. Αυτό θα επιτευχθεί ακόμα καλύτερα, ισχυρίζεται η συγκεκριμένη οικονομική αφήγηση, εάν οι μισθοί είναι αρκετά χαμηλοί για την επανεκκίνηση της διαδικασίας πρόσληψης του εργατικού δυναμικού.

Αυτή η νεοφιλελεύθερη λογική βασίζεται σε ασυναρτησίες. Αρχικά, η μείωση του κόστους παραγωγής είναι άχρηστη, αν δεν συνοδεύεται από προσδοκίες για αυξημένη ζήτηση, που ουσιαστικά καθοδηγούν τις επιχειρηματικές επενδύσεις και τις αποφάσεις για παραγωγή. Ο ΣΕΒ και άλλοι αναλυτές έχουν επίσης υποστηρίξει ότι τα προβλήματα της ελληνικής ανταγωνιστικότητας δεν οφείλονται στο υψηλό εργασιακό κόστος. Αλλά, εν πάση περιπτώσει, η μακροοικονομική διάσταση της μείωσης των εισοδημάτων είναι ότι

η ελληνική οικονομία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την εγχώρια ζήτηση, από τους εγχώριους καταναλωτές, τους ίδιους καταναλωτές που είτε έχουν δει το εισόδημά τους να συρρικνώνεται είτε είναι άνεργοι ή φοβούνται ότι θα απολυθούν-μια βάσιμη εικασία, καθώς περίπου 1.000 άτομα απολύονται κάθε μέρα.

Το timing του κράτους για τη μείωση των δαπανών και η πρόθεσή του να ξεκινήσει μια διαδικασία μαζικών περικοπών στον δημόσιο τομέα δεν θα μπορούσε να ήταν πιο ακατάλληλο. Με την κατανάλωση, τις επενδύσεις και τις κρατικές δαπάνες να μειώνονται, πώς μπορούμε να ελπίζουμε ότι θα βγούμε από την κρίση; Ακόμα και αν εμφανιστούν κάποια δείγματα ανάκαμψης στον ορίζοντα, ακόμα και αν είχαμε μια βιομηχανική δομή παραγωγής ανάλογη με αυτήν της Νότιας Κορέας ή της Σιγκαπούρης, η εμπειρία των οικονομικών κρίσεων μας προειδοποιεί ότι θα χρειαστούν 7-10 χρόνια στέρσης, έως ότου υπάρξει ανάκαμψη στην απασχόληση. Οι χαμηλοί μισθοί και η υψηλή ανεργία οδηγούν σε μείωση της ζήτησης και, ως εκ τούτου, σε λιγότερες επενδύσεις και λιγότερες επενδύσεις συνεπάγεται λιγότερη απασχόληση. Το καθαρό αποτέλεσμα, μέχρι στιγμής, από την επιβολή υψηλότερων φόρων σε μια οικονομία όπου το εθνικό εισόδημα συρρικνώνεται είναι, αρνητικό-για την ακρίβεια ένα δισεκατομμύριο ευρώ λιγότερα από το περασμένο έτος.

Της Ράνιας Αντωνοπούλου*

* Η κα Αντωνοπούλου είναι senior scholar στο Levy Economics Institute του Bard College στη Νέα Υόρκη. Έχει διατελέσει ανώτατος σύμβουλος για θέματα απασχόλησης στον ΟΗΕ, έχει εργαστεί σε μια σειρά κυβερνητικών προγραμμάτων του εργοδότη της ύστατης προσφυγής και συμμετέχει, αυτή την περίοδο, σε σχετικά ερευνητικά έργα για την Ελλάδα.

Για να είναι αποτελεσματική αυτή η ενεργή πολιτική αγοράς εργασίας, θα πρέπει τα προγράμματα εργασίας να ανταποκρίνονται στις τοπικές ανάγκες και να έχουν μια δομή ευρείας συμμετοχής των πολιτών και των θεσμικών οργανισμών που έχουν ιστορικά επικεντρωθεί σε θέματα απασχόλησης.

Τα σημερινά επίπεδα ανεργίας στην Ελλάδα και το βάθος της ύφεσης απαιτούν απόλυτη εστίαση στην ανάπτυξη και την ανοικοδόμηση της οικονομίας. Αυτό είναι σαφές. Αλλά, ενώ τα μακροχρόνια δομικά ζητήματα μιας οικονομίας παίρνουν χρόνο και απαιτούν κοινωνικές διαπραγματεύσεις για να αντιμετωπιστούν ριζικά, το κράτος οφείλει να αναλάβει πρωτοβουλίες, με στόχο την άμεση αντιμετώπιση του προβλήματος της ανεργίας. Αυτό που χρειάζεται τώρα η χώρα είναι μια ελληνική εκδοχή του New Deal, εστιασμένη κυρίως στην πολιτική της αλληλεγγύης της κοινωνικής εργασίας, μια στρατηγική βραχυπρόθεσμης απασχόλησης. Το κράτος αυτή τη στιγμή είναι ο μόνος θεσμός που μπορεί να λειτουργήσει ως «εργοδότης ύστατης προσφυγής». Όμως, η Ελλάδα δεν είχε αντιμετωπίσει εκτεταμένη και μακροχρόνια ανεργία τα πρόσφατα χρόνια και γι' αυτό το λόγο δεν είναι θεσμικά προετοιμασμένη να ανταποκριθεί στο πρόβλημα. Τα επιδόματα ανεργίας και τα προγράμματα κατάρτισης των ανέργων φυσικά και βοηθούν, αλλά το βάθος της κρίσης και οι ιδιομορφίες της παρούσας μορφής της ανεργίας απαιτούν καινοτομίες και πολιτική τόλμη. Εκτός της αν-

τιμετώπισης της εισοδηματικής ανάγκης των νοικοκυριών, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ψυχολογικές επιπτώσεις και ο κοινωνικός αποκλεισμός που προκαλεί η ανεργία.

Τι πρέπει, λοιπόν, να γίνει; Πιστεύω ακράδαντα ότι το κράτος πρέπει να λειτουργήσει ως εργοδότης ύστατης προσφυγής και εγγυημένης απασχόλησης. Έχουμε πολλά ιστορικά παραδείγματα που επιτρέπουν να αντλήσουμε πληροφορίες για το σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων άμεσης απασχόλησης, από τη Βόρεια Αμερική και την Αυστραλία μέχρι την Ινδία, τη Νότια Κορέα, την Αργεντινή και πρόσφατα τη Χιλή. Για να είναι αποτελεσματικά αυτά η ενεργή πολιτική αγοράς εργασίας, θα πρέπει τα προγράμματα εργασίας να ανταποκρίνονται στις τοπικές ανάγκες και να έχουν μια δομή ευρείας συμμετοχής των πολιτών και των θεσμικών οργανισμών που έχουν ιστορικά επικεντρωθεί σε θέματα απασχόλησης.

Τι ακριβώς είναι η πολιτική του εργοδότη της ύστατης προσφυγής; Πρώτα απ' όλα είναι μια αυτόματη σταθεροποιητική αντικυκλική πολιτική. Επικεντρώνεται στις κρατικές δαπάνες, που αντιστοιχούν στη δημιουργία προσωρινών θέσεων εργασίας, όταν η πρωτίστη πηγή εργασίας, ο ιδιωτικός τομέας, αδυνατεί να δημιουργήσει έναν ικανοποιητικό αριθμό θέσεων απασχόλησης. Προσφέρει χαμηλό μισθό, αλλά μέσα στα νόμιμα όρια, και στοχεύει να δώσει ώθηση στη ανάπτυξη της οικονομίας, μέσω της τόνωσης της ζήτησης των (πρώην ανέργων) νοικοκυριών. Όλες οι οικονομίες εξαρτώνται από τη ζήτηση. Αλλά, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η ζήτηση είναι στοχευόμενη. Τα οικονομικά και κοινωνικά αποτελέσματα μιας πολιτικής για την τόνωση της οικονομίας από κρατικές δαπάνες στο στρατιωτικό εξοπλισμό, για παράδειγμα, είναι διαφορετικά από τις δαπάνες για οικολογική αναβαθμίσεις ή τη λειτουργία παιδικών σταθμών. Όταν προσπαθούμε να αντιμετωπίσουμε την εξαθλίωση της μακροχρόνιας ανεργίας και τη συνακολουθούμενη φτώχεια, σημασία έχει το ποιος επωφελείται από τις κρατικές τονωτικές ενέσεις στην οικονομία και κατά ποσόν είναι κοινωνικά ωφέλιμες οι παραγωγικές ενέργειες που υποστηρίζονται από κρατικές δαπάνες.

Χρειαζόμαστε πολιτικές που υποστηρίζουν πρωταρχικά το εισόδημα των ανέργων εργαζομένων, ακριβώς επειδή ο ιδιωτικός τομέας δεν είναι σε θέση να παρέχει επαρκή απασχόληση αυτή τη στιγμή. Ωστόσο, δεν πρέπει να παραβλέψουμε το γεγονός ότι, με αυτές τις πολιτικές, το κράτος βοηθά επίσης-έμμεσα αλλά αποτελεσματικά-τον ίδιο τον ιδιωτικό τομέα, διότι είναι απαράβατος κανόνας ότι, όταν δαπανώνται οι μισθοί, αναμοχλεύουν τις παραγωγικές, αλλά αχρησιμοποίητες πηγές του τόπου. Ακόμα και όταν μια οικονομία είναι, χρηματιστικά, προσωρινά αποκλεισμένη, και ο ιδιωτικός τομέας υπολειπόμενος, το υπάρχον εργατικό δυναμικό μπορεί να παράγει ακόμα και κάτω από τις πλέον δυσμενείς συνθήκες. Αν υπάρχει σωστός προγραμματισμός και η κατάλληλη πολιτική φιλοδοξία, η τοπική παραγωγή για τοπική κατανάλωση μπορούν να δημιουργήσουν μια σειρά από πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις, μέσω της απασχόλησης, που θα διακόψουν την ανεξέλεγκτη κατιούσα πορεία της οικονομίας.

Ένα τελικό σημείωμα: Σύμφωνα με τη Eurostat, τα ποσοστά ανεργίας αυξήθηκαν από πέρυσι σε 20 από τις 27 χώρες-μέλη της Ε.Ε. Με βάση το πλαίσιο της ευρωπαϊκής ανάπτυξης αυτή τη στιγμή, τα μέτρα για την αγορά εργασίας που προτείνονται μέσα από την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση είναι περιορισμένα και άστοχα, επειδή έχουν σχεδιαστεί με σκοπό να ενθαρρύνουν τους ανθρώπους να παραμείνουν σε κατάσταση απασχολισμότητας ή να βρουν καινούργια δουλειά. Όταν ο επιχειρηματικός τομέας παραπαίει, οι παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας πρέπει να προσαρμοστούν. Η Ε.Ε. χρειάζεται να αναλάβει τις ευθύνες της και να εμπλακεί σε σοβαρές σκέψεις αναφορικά με ποιες πολιτικές λειτουργούν αποτελεσματικά και ποιες όχι. Ο εργοδότης της ύστατης προσφυγής είναι το πλέον κατάλληλο εργαλείο για χώρες που αντιμετωπίζουν υψηλά ποσοστά ανεργίας, όπως ο ευρωπαϊκός Νότος.